

לתרום סטז' - מיומנו של א'

תסתכלו עליו ותראו אותנו

שירה סוכנקי ואלי פרז

דקלם בהתלהבות פסק דין קריטי בעניין בן מיעוטים שהכה את אשתו עד אבדן הכרה וזרק אותה לכאר הכפר - בלי שזכר כלל מה ההלכה ממנו (כי לא הייתה כזו).

הכר את עבודותיך: כלי חקירה חשוב בידי המראיין הוא נושא העבודה השנתית. גם אם נמנעת מהבאת העבודה המפורטת מהשנה שעברה, רצוי שתעלעל בה לפני הראיין כביטוח מפני כל צרה שלא תבוא, והיא תבוא. כששאל המראיין את א' באיזה קורס הגיש עבודה מעניינת, נזכר א' בערגה בעבודתו בתורת המשפט וציין זאת לפניו. הבעיה עלתה כששאל המראיין את השאלה הלא צפויה בעליל "על מה הייתה העבודה?" שתיקה ארוכה שררה בחדר עד שא' סינן בצער "לא זוכר, אבל אני יכול לשלוח לך אותה" תוך ניסיון להיזכר היכן זרק אותה.

תן כבוד למעמד: שמור על כבודם של מראייניך. דאחוק אפשריות רק אחרי שהם מתחילים (עניין נדיר, במיוחד כשמדובר בניציגי המשרדים הגדולים). התלכש בהתאם: אמנם חולצות תא מלמדות על פעילות פוליטית מרתקת (בתחום הכריכים, אבל עדיין), אך יש לזכור כי עברו עשרות שנים מהפעם האחרונה שהאדם מולך לבש חולצה שאינה מחויטת, ועוד אדומה.

בכל ראיין אשר תלך אליו, זכור תמיד את העצה הבאה: אם נוכחת כי אפסו הסיכויים להוציא משהו חיובי מהראיין (כפי שא' נוכח ברבים מראיונותיו), הפוך את הראיין לחוויה משמחת. לדוגמה, כשנשאל א' מיהם מרציו בראיות וסד"פ (מרצות שרגעים ספורים קודם לכן שיבא א' וטען שהשפיעו על החלטתו ההיסטורית להתמקד בתחום הפלילי), חייך א' ואמר: "לא זוכר, אבל אם תתאר אותן, אני אדע להגיד לך אם זה הן". משם גלשה השיחה לתיאורן הכולל של המרצות שאכן לא הוסיף לסיכויי הקבלה של א' (ויש להניח שהעלה פלאים את סיכוייו של הבא אחריו, סטודנט אחר מהפקולטה, להתקבל למשרה) אך לפחות הוציא את המראיין מעידן השעמום שנחת עליו מאז החל לעסוק בעריכת דין, ומי יודע, אולי נזכר באהבת נעוריו והחליט לממש.

וכאילו לא די בנזק הנפשי ממבול ראינות הסטז', ארגנו לעצמם (ובדיעבד גם לנו) הסדיסטים שבנו את מוסד הטרומ סטז' (המקביל האזרחי לקדם צבאי). למה גם לנו? ככל שיותר ויותר סטודנטים

יש להצטייד בתקדים חשוב שיציג אותך, אם אכן תשתמש בו בסוף, באור חיובי מול המראיינים, במיוחד כשהנטייה הטבעית שלך כסטודנט היא לזכור תמיד את פסק הדין הכי תמוה ושולי שלמדת, שציונו לפני המראיין יזכיר לו שבדיוק בשנתון שלך ויתרו על הפסיכומטרי והסתפקו במצורף.

בתקדים חשוב שיציג אותך, אם אכן תשתמש בו בסוף, באור חיובי מול המראיינים, במיוחד כשהנטייה הטבעית שלך כסטודנט היא לזכור תמיד את פסק הדין הכי תמוה ושולי שלמדת, שציונו לפני המראיין יזכיר לו שבדיוק בשנתון שלך ויתרו על הפסיכומטרי והסתפקו במצורף. לאחר איחורו האלגנטי הפתיע א' את מראיינו המלומד מהסגנונה הציבורית כשבמקום לציין הלכה שולית כהלכת הר-שפי,

ככל שיותר ויותר סטודנטים ינדבו עצמם לעונג החדש הנקרא "טרומ התמחות", כוחות השוק יגרמו לכך שטרומ ההתמחות יהיה בסופו דרישה בלתי נפרדת בעת חיפוש מקום להתמחות עצמה (מה שקורה כבר כיום במשרדים מסוימים).

לקראת עונת ראינות הסטז' המתקיימת בימים אלו, החלטנו אנו, שותפיכם לגורל, לצ'פר אתכם בטיפים ללא תשלום (מזל שזה לא משנה ג') שיוכלו לעזור לכם בעת הראיין. טיפים אלו הופנמו בחוויות טראומטיות, וכדי שאכן ייקלטו אצלכם, החלטנו לשתף אתכם בחוויות הזוועה שעברו על הסטודנטים שכבר טבלו את טבילת האש הראשונה ושרדו (אמנם בלי עבודה, אבל שרדו).

דע לקראת מה אתה הולך: רבים יספרו שריאיון לסטז' יכול להיות מהיר, פשוט ("ללא שאלה משפטיות אחת") ומלא דאחקות, אבל הסיכוי שדווקא אתה תיפול לכוזב ראיין שואף לאפס. לכן הכן עצמך מראש - קפה (רצוי שחור) לפני הראיין, שינה טובה והפנמה שמשחקי הסנוקר העליזים בקפאריית משפטים לא ימשכו עד עולם.

דע לאן אתה הולך: רצוי שלא להשאיר רושם רע כבר בפגישה הראשונה. לכן אסור לאחר ככל מקרה. מאחר שאנו יושבים בעיר עם תחבורה מפותחת, תשתית כבישים מהמשובחת בעולם ואפס בעיות פקקים, מומלץ ללון מחוץ למשרד בלילה שלפני הראיין. מי שרגיש (לקור, למחבלים וכו') חייב לחשב את זמנו כך שיוכל לשבת במשרד ברוגע כרבע שעה בטרם יחל הראיין ולהינות מהנוף (המכוער) של גגות העיר.

גורם עיכוב מרכזי למי שכל מה שהוא מכיר בירושלים זה בגין והפלאפל בגבעה הוא המיקום של המשרד. מנהג הירושלמים לתת למקומות ולמאכלים כינויים דומים או משונים (עיין ערך אשתנור) עושה שמות באחיהם שנקלעו לזירה. א', סטודנט מהמרכז אשר נקרא לראיין במגדל העיר בקומה 12, פסע לתומו לתוך מגדל (שערי) העיר (לאחר שקיבל טיפ מחבר ירושלמי שאכן מדובר בבניין הני"ל) ונעצר רק בתוך המעלית כשגילה כי בבניין שבע קומות בלבד. אך היה זה מאוחר מדי. בדרך למגדל העיר "המקורי" נתקע א' באגריפס עקב עבודות שיפור תשתית (הכי טוב לחסום עורק תחבורה ראשי בשעות העומס) והגיע לבסוף באיחור של 25 (!) דקות היישר לחיק המראיין ששמח לראייו במשך 10 דקות בטרם גירשו מהבניין.

הכן שיעורים: אין הכוונה להתחיל לשנן את טבלת בנק המזרחי האהובה, אך יש להצטייד

ינדבו עצמם לעונג החדש הנקרא "טרומ התמחות", כוחות השוק יגרמו לכך שטרומ התמחות יהיה בסופו דרישה בלתי נפרדת בעת חיפוש מקום להתמחות עצמה (מה שקורה כבר כיום במשרדים מסוימים).

ברור שמכחינת המשרדים התהליך רצוי מאוד: המתמחה מקדיש למשרד זמן רב יותר בתנאים מעולים של 19 ש"ח לשעה, ללא כל התחייבות שאכן "זכה" לבצע במשרד את התמחותו.

ברור עוד יותר כי הסטודנטים הם הנפגעים האמיתיים: אף שרכשו כלים העשויים להועיל להם בעיסוקיהם העתידיים (וגם שטפו כמה ועשו קצת צילומים), הרי תקופת התמחותם מוארכת בעצם לשנתיים ויותר בעוד שבזמן אבוד זה יכלו לעבוד במלצרות או במשרות רבות מעלה אחרות ולהשתכר די כדי לחסוך לעוד טיול "חיפוש עצמי" בקופנהגן. ייתכן כי רצוננו העז להקריב עצמנו לטובת המשרדים בשלב כה מוקדם של חייו המשפטיים נובע מהאסוציאציה הראשונה שהמילה "טרומ" בדרך כלל מעלה בראשיתנו - חוויית גן ה"טרומ חובה", אלא שבטרומ סטז' אתם לחלוטין לא הולכים לשחק...

אם ההתמחות עצמה נקראת כפי רבים "שנת העבודת" בשל קשייה המרובים ודרישותיה מהסטז'ר

שעד עתה נהנה מרוגע יחסי במדשאות ובקפטריות הפזורות בקמפוס, הרי ה"טרומ עבודת" שנחתה על ראשו מסוכנת הרבה יותר: לטרומ התמחות מגיע הסטודנט בדך כלל בשנה ב או ג (או א, אבל זה כבר מוזר) כשעדיין אין לו ידע נרחב בתאוריה המשפטית, לכן מכחינת הקושי הלימודי, ב"טרומ" הקושי רב יותר. טרומ התמחות בסיסית דורשת השקעה רבה ושעות ארוכות של עבודה, כשבשעותיו הפנויות שאליהן הוא מצפה בכליון עיניים מתפנן הסטודנט על שלוש שעות נזיקין ומיד אחר כך תאגידים + בוחן.

יש היגיון בכך שנקבע כי ההתמחות תחל רק לאחר סיום הלימודים. המתמחה כבר יודע מהו התחום שבו הוא רוצה לעסוק ולכן רכש מבעוד מועד ידע מקיף ורב בתחום הספציפי שיעסוק בו בהתמחות. בנוסף, לאחר שסיים את תקופת הלימודים יש הרבה יותר זמן ואנרגיה להשקיע בהתמחות, והיא אינה יכולה להשפיע לרעה על ציוניו - דבר שעלול להתרחש בטרומ התמחות. גרוע מכך, הסטודנט מפסיד שעות לימוד רבות לטובת עבודתו וגם אם סיים בציונים סבירים, הרי לא רכש באמת את הידע הדרוש לעבודה המעשית כסטז'ר.

מסיבות אלו קשה להבין את ההיגיון העומד מאחורי התנהגות הסטודנטים: בכל פעם ששר

משפטים כלשהו מציע להאריך את תקופת ההתמחות בשנה או בחצי שנה, עולים קולות מחאה ושכר מכיוון ארגוני הסטודנטים, בעוד שבו זמנית מוארכת תקופת ההתמחות דה פקטו על ידי הסטודנטים עצמם!

ובכל זאת יש להודות כי מוסד טרומ התמחות הפך כבר לצו האפנה בפקולטה, ומאחר שקרוב לוודאי שגם אתם תיגררו לעניין (מה לא עושים למען קורות החיים), לא נותר לנו אלא להזהירכם ולהדגיש: תהיו אופטימיים - אם א' התקבל לטרומ סטז', כל אחד יכול.

מושגי שסתום

תם נח

אהרון ברק. המורה הרוחני, המיתוס והנשיא. אין טעם לשלוח קורות חיים, הוא פורש ממש בקרוב. מושגי שסתום (בנוסף שתי נקודות על כל אחד): "הכול שפטי", "כל מקרה לגופו", "חוש המומחיות של המשפטן", "האמת אינה הערך היחיד" ו"איזון אינטרסים". בנוסף נוסף של שתי נקודות יינתן למי שימצא תחום משפטי כלשהו שכבוד הנשיא טרם הספיק לכתוב עליו מאמר, פסק דין או ספר.

בחניות. החלק הטוב של השנה: מותר לאכול כמה שוקולד שרוצים (שלושה קילוגרמים עודפים שווים עוד שתי נקודות בממוצע?), פתאום מגלים שמקרוב המתרגל ממש נחמד (ולפעמים חתיך), ואין הרבה רגעים מאושרים כמו ההקלה שאחרי. למי שלא נהנה כמו שצריך בפעם הראשונה, תינתן הזדמנות שנייה ללא תוספת תשלום. למילואימניקים ולמי שניצלו בנס ממוות קליני תינתן (אם תרצה שושי ואם יוצגו כל האישורים הנדרשים משלטונות צה"ל,

מחוג הנוסף ומהחברה קדישא) גם הזדמנות שלישית.

גוגל. לכל מי שלא הצליח לקום בארבע בבוקר כדי להגיע בזמן למבוא למחקר משפטי, לכל מי שלקסיס, היין ו-IHP נשמעים לו כמו קללות (או סתם לא יודע מה ההבדל ביניהם ומי זה מי), לכל מי שמעדיף את האינטרנט מהבית על פני האינטרנט המהיר והאיכותי של הפקולטה (שבו אתה צריך לבחור אם אתה מעדיף חיבור לדיסק און קי און אינטרנט מהיר און אופיס XP), לכל מי שמאמין שאם המאמר שממנו הוא מעתיק את כל העבודה לא פורסם ב"משפטים" אלא בבלוג איזוטרי של עורך דין מתחיל, אז הבודק שלו יחשוב שהוא נורא מקורי ומוצלח - אין על גוגל. מציל נפשות כל פעם מחדש, בעיקר של מי שנזכרו בשלוש בבוקר שיש להם שנתית (ע"ע) להגיש מחר.

דיני קניין. יום אחד אני אקנה דירה ואדע לרשום הערת אזהרה. אבל אם צד שלישי ירשם רכישה בתמורה ובתום לב הוא יגבר עליי (במיוחד אם אני נושה כללי ואין לי בטוחה), אולי עדיף לשכור. אבל איך? דיירות מוגנת? שכירות קצרה? שכירות קצרה עם אופציה להארכה? אז מה רושמים? ואצל מי? אפשר באינטרנט? ומה ההבדל בין שאילה לזיקת הנאה? הכי פשוט לגור עם ההורים. נראה לי.

הבזק שלי ואני. אני מתנצלת על ההודעות שהשארתי לכם בפלאפונים, על כל האי-מיילים, על העבודות שלי שלרוב קריאות באופן חלקי בלבד (שהתמודדתם אתן בגבורה), על הברדק בהערות השוליים, על האיחורים להדרכות (למה תמיד ברביעי בשמונה בערב? למי זה נוח?), על כל השאלות שחזרו על עצמן פעם אחרי פעם מכולם (וגם ממני כמובן), על הפעמים שביקשתי הארכות ועוד טרחתי להסביר לכם למה אני מבקשת ("בדיוק

*סטודנטית למשפטים ומדעי הקוגניציה, שנה ב'

אתמול הגשתי עבודה ממש רצינית במשולבת, ולפני זה היה לי מבחן, ומחר הספרייה סגורה..."), על הפעמים שהחלפתי נושא שלוש דקות לפני, על-כל-המילים-שחיברתי-במקפים-כי-אפשר-לכ-תוב-אותן-ככה-כדי-לחסוך-בספירת-המילים, על כל רה"ת הבלתי מובנים, על כל הפעמים שהגשתי את העבודה באינטרנט ולא בקלסר מסודר (כי יש פקולטות שבהן המדפסות פועלות רק 20 דקות פעם בחמישה שבועות) וגם על כל השאר.

וייטנם-לאוס-קמבודיה. דרושים שותפים לטויל סוף שנה ב. תאריך יציאה: יומיים אחרי מועד ב בנזיקין. תינתן עדיפות לשותפים שמזמן לא טיפסו את כל מדרגות הפקולטה ויעשו לי בושות בטרקים (כי תמיד טוב להסיט את תשומת הלב למישהו אחר) ושלא חושבים שהומור משפטי זה מצחיק (כי זה לא). העמוניים מתבקשים לשלוח קורות חיים, תמונת פספורט וגיליון ציונים.

זמן פנוי. מושג שעבר דה-לגיטימציה עם הכניסה לפקולטה. תאורטית, עד פסח כל דקה פנויה (ולא אמורות להיות הרבה כאלה) צריכה להיות מוקדשת לאלף עבודות שנתיות ותרגילונים, ואחרי פסח (שאי אפשר להיות עוד פחות דקות פנויות) הן צריכות להיות מוקדשות להתחנפות ללבטופיסטים (עייני ערך) שיינתנו לך חומר כדי שתוכל להתחיל להכין מחברות בחינה. ממש בקרוב. נגיד יום לפני המבחן. אבל רק כדי להיות מכוסה. ואם בטעות לא עשית תואר נוסף, אתה לא מתנדב בביריה, לא שיבצת קליניקה במערכת (ובבוקר הפנוי היחיד שלך ביומן), אתה לא בודק / עוזר מחקר / עוזר מלצר באיזו קפטריה, אז יש חצי מטר רבוע של דשא ליד הפקולטה. תזוהר, אומרים שחשיפה מוגזמת לשמש עלולה לגרום לסרטן.

חשין. אם כבר לקרוא עשרות עמודים של פסק דין, אז לפחות שחשין יכתוב אותם. איזה שופט אחר מצטט את הגששים? ("פס אין רדיו" מ"המכונת המגויסת" בבג"ץ סגל, "זה רדיו, זה?" מ"הכה את המומחה" בבג"ץ קידום ו"אימא יש רק אחת" בבג"ץ גניס). איזה עוד שופט מכניס קטעים מ"אותלו" לפסק הדין? איזה עוד שופט מדבר על מכוונת מיי גזר ועל חבצלות מים? אם לעשות התמחות, אז שיהיה אצל חשין. ואם לקרוא פסקי דין, אני מעדיפה שיהיו שלו. עזבו אותי מהלכות, אני בקטע של תרבות.

טופס ערעור. זה כמעט אף פעם לא עוזר, לפעמים זה אפילו מזיק. במקרים קיצוניים במיוחד או לבעלי תרומים יצירתיים, פתרון אפשרי לבעיה הוא הגשת **טופס בקשה למועד ג.**

יובל לבנת. האיש והאגדה, המרצה והפוסטר. הפנהיג המיתולוגי של תנועת "ראייה ביקורתית למשפט" שבעקבות פרישתו בנסיבות עלומות הוקמה תנועת "הילדים העזובים של ד"ר לבנת". דרכו

גיליתי רבדים שלא הכרתי בסרטים של אלמודובר ובשירים של סטינג ושל אלטרמן, למדתי מה זה פמיניזם (ושיש יותר מאחד), פיתחתי אכפתיות לעיוותים משפטיים (שיכולתי לסיים תואר בקלות בלי לשים לב אליהם: נשים נסחרות, נגישות למשפט, אפליה עדתית בבית המשפט, הומוסקסואלים, טרנסג'נדרים ולסביות, דתיים וחילוניים ועוד ועוד), למדתי לקרוא פסקי דין מעבר למילים ובין השורות, וקיבלתי כלים לניתוח משפטי ביקורתי. לדורות הבאים אין מושג מה הם הפסידו, לנו יש מושג כללי וסירוב עקרוני לקחת את הקורס "פמיניזם ומשפט" מתוך תקווה שהוא עוד יחזור להעביר אותו.

כל העם. כבר לא כותבים את זה ככה.

לבטופיסטים. פעם זו הייתה מישהי עם כתב נורא יפה שמספיקה לרשום פרוטוקול מלא של כל שיעור ובסוף הסמסטר, כשכולם סיימו להעביר את הסיכומים שלה (או את הצילומים של הסיכומים שלה...), בכל מכוונת הצילום באוניברסיטה, אפילו היא עצמה לא יכלה לקרוא מה כתוב שם. היום זה הרבה יותר קל ונוח: כשמקלידים מספיקים יותר (אם לא עוברים באמצע לספידר-סוליטירי), לא צריך לשבור תכנית חיסכון כדי להשיג את כל החומר מכל העולם (מספיק דיסק און קי עם הרבה נפח פנוי), והמסכם המצטיין לא מסתכן באבדן / קימוט / טינוף של החומר שלו. וגם (מניסיון כואב...) נורא נחמד שכשווירוס קטלני הורס לך את המחשב, כולם מנדבים לך בחזרה את הסיכומים שלך. אין גיבוי בטוח יותר מלשלוח חומרך על פני המים (והרשת).

מיטיבים. סוג של פיקציה. אף אחד לא באמת מקבל אותם אף פעם, ואם סוף-סוף מקבלים, אז נקודה אחת (ע"ע משב"ל) או שכולם מקבלים מיטיב ואז הוא ממילא מתנרמל (ע"ע רשימות קריאה) או שהיחיד בכיתה שקיבל מיטיב ממילא לא צריך אותו כי הוא הוציא 100 במבחן לבד (אני שמעתי על שניים כאלה. מסתבר שיש ציונים תלת-ספרתיים בפקולטה למשפטים, אבל הם תמיד לאנשים אחרים).

נרמול. לטוב ולרע.

סטז. איכשהו כולם עושים את זה, גם מי שהצהירו מהיום הראשון של האוריינטציה שהם כלל לא רוצים להיות עורכי דין. הכי נחשב זה בעליון, הכי משתלם זה ביגאל ארנון, והכי מפחיד זה הריאיון.

עבודות שנתיות. העבודה היחידה בפקולטה שנבדקת בלי ציקליסט (למיטב ידיעתי), מה שעושה אותה להרבה יותר נחמדה וסימפטית וגם מיינת את הצורך בקבוצות דיון, ב"החלפת רעיונות" וב"הפריה הדדית". חוץ מזה, יש שתי שורות בהתחלה ושלוש שורות בסוף שבהן מותר ורצוי להביע את

דעתך. **מרענן.** ירושלים היא טבור של עולם, הר הצופים הוא נקודת התצפית הכי יפה עליה, והפורום הוא המקום שבו יוצא לנו לעבור הכי הרבה באוניברסיטה, מה שהופך אותו למקום המפגש האולטימטיבי. לפעמים מחלקים בו שייקים (כשיש דוכנים של ברירה), לפעמים פופקורן (בהרמת המסך הנבחרת של השנה), לפעמים עציצים (עם עגבניות שלא צומחות באדיבות האגודה), ולפעמים לא קורה שם שום דבר יוצא דופן, אבל עדיין אפשר לראות שם את כולם. מקום מצוין למארבים, לגיוס מתנדבים, לפרסום מסיבות ולצילום תמונות לעמוד האחרון של "הפקולטה".

ציונים. זה לא הכול, אבל זה מקום טוב לבחון את הגישה של אנשים לחיים: יש כאלה שלא מסתפקים בפחות מהחמישייה הראשונה ברשימת הדיקן, יש כאלה שטוענים שכל נקודה מעל 80 היא נטו-בזבז-זמן, ויש כאלה שמספיק להם לעבור (בדרך כלל יש להם אבא עורך דין וחדר שמור במשרד שלו מאז שהם היו בני שש וידעו להגיד "פרוקציה").

קפה. ההוצאה הכי משמעותית בתואר: חמישה שקלים לכוס קפה, שלוש כוסות ביום, חמישה ימים בשבוע, 14 שבועות בסמסטר, שבעה סמסטרים בתואר. זה לפני שספרנו את הסטז' ואת הלימודים בלילות. מה שכן, אם כבר קפה, אז לפחות בקפטריה שיש בה סנוקר.

רשימות. למשקיענים יש רשימות דיקן ורשימות קריאה, למגניבים יש רשימות חינוכים לכל המסיבות בירושלים, למי שלא גר עם ההורים (עייני ערך דיני קניין) יש רשימת קניות, ולמי שעושה קליניקה יש רשימת משימות באורך שתי דפדפות.

השעות הקטנות של הלילה. בתחילת התואר הבטחתי לעצמי עולם חוץ משפטי, והכרזתי שלא לומדים אחרי 10 בערב לא-משה-מה. חודשיים אחרי כן א' התקשרה אליי בשתיים בלילה כדי להגיד שהיא חושבת שטעינו בסעיף הרלוונטי לעבודה בעונשין למחר. האינסטינקטים שלי צעקו שהם מתגעגעים לכרית, אבל כמו גדולה פתחתי חמ"ל והרצתי סקר ב-SMS שבו שאלתי מהו הסעיף הרלוונטי. עד ארבע לפנות בוקר קיבלתי תשובות מכל הנסקרים. אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולהודות לא' שצדקה לגבי הסעיף, הצילה לי 1.76 נקודות בעונשין וגילתה לי שהרבה דברים מעניינים (תלוי את מי) קורים בשעות שבהן אנשים רגילים (לעניין זה, המונח "אנשים רגילים" לא כולל מתמחים במשרדים מסחריים) ישנים.

תיהנו בדרך.

סאטירה במבחן - למחשבה

הדס בריח

איפה עובר הגבול שאנו בתור חברה מודרנית ונאורה רוצים וצריכים להציב לחופש הביטוי? ייתכן ששאלה זו תעלה שוב לדיון משפטי, אך הפעם תוצאות הדיון עלולות להשפיע על עולם הבידור הישראלי לטוב או לרע.

היחסים בין פוליטיקאים לבדרנים במדינת ישראל התאפיינו מאז ומעולם באמביוולנטיות מסוימת. מצד אחד הבדרנים, באמצעות בדיחות וחקייים, מציגים את הדמויות באופן נלעג, ומצד שני לעתים קרובות פוליטיקאים רואים בהתייחסות אליהם הזדמנות פרסום ואות של הכרה ציבורית בקיומם, אפילו אם היא מעליבה. בעת האחרונה הגיעו יחסים אלו לנקודת רתיחה ויתכן שבית המשפט יידרש לסוגיה.

כל מי שנשאר ער עד מאוחר ובטעות לחץ על שילוב המספרים 1 ו-0 שבשלט הטלוויזיה כנראה כבר מכיר את הסיפור, אך לטובת הלומדים בקדחתנות ושקועים עמוק בקריאת פסקי דין, אספר את השתלשלות הדברים כפי שהייתה בתכנית הטלוויזיה "כל לילה עם אסף הראל" בערוץ 10 (להלן התכנית):

לפני חודשים אחדים הוצגה בתכנית, כבדיחה, תמונת אריאל שרון, ולידה צוין תאריך רציחתו בעתיד. חברת הכנסת רוחמה אברהם הזדעזעה מהבדיחה והביעה את מחאתה. לאחר תגובת חברת הכנסת החלה התכנית "להריץ" בדיחות על חברת הכנסת (ספק אם ניתן להגדיר את הנאמר כבדיחה, אך זה כבר עניין של טעם אישי) ולהטיח ביטויים קשים ההופכים את חברת הכנסת ללעג ולקלס. חברת הכנסת כבר הודיעה על כוונתה לתבוע את התכנית.

נכון, זה הצחיק. הקהל באולפן צחק מדבריו של אסף הראל, ומרגע שהלה ראה כי מדובר בחומר סאטירי משובח, הוא לא ראה מניעה להמשיך ולעשות בו שימוש. פה עולה שאלה: האם נחצה הגבול? יש שיגידו כי אסף הראל אינו היחיד שצוחק על חברי כנסת, ראו לדוגמה את אלי יצפאן (ערוץ 3 בכבלים) שהפך את שרת החינוך למעריצה המושבעת של נפתלי הרץ אמבר, מחבר ההמנון הלאומי; יצפאן גם אחראי לחיבורו הנצחי של ראש הממשלה לכוס מייץ תפוזים ענקית. וכמובן לא נשכח את התכנית "ארץ נהדרת" (ערוץ 2) שמציגה את חברת הכנסת גבריאלי כמאפיונרית (כמובן

זאת ניתן להסיק משום שרק שם הדמות בתכנית שונה) ובעונה שעברה הציגה את נשיא המדינה כבור וחסר תבונה. נכון, אסף הראל אינו היחיד. סאטירה חיה וניזונה בעיקר מהנפשות הפועלות בחברה ובמיוחד מהלוקחים חלק בפוליטיקה, שהיא חלק משמעותי ובלתי נפרד בקרב הציבור.

אבל ניתן לומר כי אסף הראל עומד לבד מול שאר תכניות הבידור שהוצגו לעיל. התכנית

**נכון, זה הצחיק.
קהל באולפן צחק
מדבריו של אסף הראל,
ומרגע שהלה ראה כי
מדובר בחומר סאטירי
משובח, הוא לא ראה
מניעה להמשיך ולעשות
בו שימוש. פה עולה
השאלה: האם נחצה
הגבול?**

הכריזה, בדרך שבה בחרה להתנהג, על פתיחת מלחמה כנגד חברת הכנסת. מלחמה זו אין לה קשר לתפקידה הציבורי של חברת הכנסת. שימוש במונחים המוזכרים לעיל מראה על הרצון לפגוע בכבוד חברת הכנסת גרדא ואם בדרך גם מעוררים לעג, מה טוב. הפעלת עקרון המידתיות והסבירות, בהקשר של סאטירות ובדיחות על אנשי ציבור, מראה כי התכנית סטתה בצורה קיצונית ממה שנחשב כסאטירה מקובלת בבידור הישראלי.

דיון זה נכנס לתחום דיני הנזיקין בכלל וחוק איסור לשון הרע תשכ"ה-1965 בפרט

(להלן החוק). ניתן לומר כי המגמה כיום בפסיקה היא לתת עדיפות לשם טוב ולפרטיות בכל הנוגע לאנשים פרטיים לעומת מקרים של עניין הציבור, שבהם ניתנת עדיפות לחופש הביטוי (בעדיפות יחסית עסקינן, עדיפות המתהווה בהתאם לנסיבות המקרה).

להלן כמה תהיות: האם סאטירה על חברי כנסת ועל שרי ממשלה הנה עניין הציבור? האם אנו הצופים הסבירים הבנו את הדברים שנאמרו כמשפילים או כלגיטימיים? האם רוחמה אברהם נמצאת בקבוצת ייחוס שצריכה סף רגישות גבוה להעלכות ולבדיחות בגלל שהיא אשת ציבור? ובראייה עתידית - במידה ותביעה תוגש ותתקבל, כיצד הפסיקה בעניין תשנה את עולם הבידור הישראלי? כמובן תהיות אלו ייבחנו על ידי בית המשפט, ואין אני מתיימרת למצוא להן תשובות.

תכניות הבידור הליליות מהוות חלק מרכזי בחיי הבידור הישראלי ומוקד ואתגרתה לציבור הישראלי בסיומו של יום. גם במדינה דמוקרטית ונאורה שבה הכל נתון לבקורת סאטירית ולציניות, שחרור הרסן כפי שנעשה בתכניתו של אסף הראל, יכל להוות את תחילתו של מדרון תלול.

*סטודנטית למשפטים, שנה ג'

איתן מרנס

הסדר טיעון - יחס בית המשפט

התפתחות הפסיקה

בית המשפט לא הופך למאשרר הסכמים. "אמנם התביעה מחליטה את מי להעמיד לדין", אולם "האחריות המשפטית והמוסרית להטלת העונש היא של בית המשפט".¹³ לצורך בחינת הנושא התפתחו בפסיקה מבחנים שונים.¹⁴

על פי "גישת העונש הראוי" או "הגישה המחמירה" (גישה השופט גולדברג), יש לבחון אם

בפסק דין בחמוצקי נקבע חד-משמעית שאל לשופט להיות מעורב במשא ומתן כלשהו בין התביעה לנאשם או להגנה, ובפרט שלא יהיה צד בעסקה או בהסדר כלשהו. לא ייתכן שבית המשפט יהפוך את עניין מתן העונש להתמקחות עם עבריו.

העונש המוסכם על הצדדים בהסדר הטיעון הוא העונש הראוי בעברות מן הסוג שהנאשם הודה בהן. אם הפער בין העונש המוצע לבין העונש הראוי הוא משמעותי, על השופט לדחות את ההסדר ולגזור עונש בהתאם, שלא על פי ההסדר. גם אם שיקולי התביעה היו סבירים, הם לא תמיד רלוונטיים לבית המשפט, ואם קיים פער משמעותי, ידחה ההסדר. השופט גולדברג מקבל שיקולים מוצדקים מבחינת העניין הציבורי, ושיקולים אחרים אינם מתקבלים. דוגמה: רצון התביעה להפנות משאבים למקרה אחר לא יתקבל כשיקול לגיטימי בעיני השופט גולדברג, ובהתקיים פער משמעותי הוא ידחה את ההסדר. גולדברג מנמק את עמדתו בצורך להרתיע הדורש ענישה מחמירה. עמדה זו מובאת במספר פרשיות (בחלקן קיבלו את הסדרי הטיעון ובחלקם דחו את ההסדרים): יאיר לוי,¹⁵ מרקוביץ,¹⁶ אסיס,¹⁷ שילוח.¹⁸

על פי הגישה של "בחינת שיקולי התביעה" או "הגישה המקלה" (גישה השופט מצא), בית המשפט יכבד הסדר טיעון אלא אם נוכח כי שיקולי התביעה בעריכת ההסדר היו בלתי ראויים ופוגעים באינטרס הציבורי. יש לבדוק את שיקולי התביעה שמכוחם מבקשים להקל בעונשו של הנאשם ולא את סבירות העונש. בית המשפט איננו חותמת גומי של התביעה, אולם

כלשהו בין התביעה לנאשם או להגנה, ושלא יהיה צד בעסקה או בהסדר כלשהו. לא ייתכן שבית המשפט יהפוך את עניין מתן העונש להתמקחות עם עבריו. על בית המשפט לדעת שנערך הסדר טיעון ושההודאה מבוססת עליו, וראוי שיערך בכתב ויוגש לבית המשפט. משנתגלה לבית המשפט דבר ההסכם, יסביר לנאשם שהוא אינו כפוף אליו וההסכם אינו מחייב את בית המשפט כלל. הרנון ומן חקרו את העניין ומצאו שלמעלה מ-80% מהשופטים עוזרים לצדדים להגיע להסכם, כ-50% נוקטים יזמה, ולמעלה מ-50% סיפרו שלעתים מתקיים משא ומתן בלשכותיהם. נתונים אלו אינם מתיישבים עם ההלכה שאין לשופט להתערב ולקחת חלק במגעים להשגת הסדר טיעון.

אמנם נקבעה ההלכה שמעורבות שיפוטית אסורה, אולם הדבר טרם הוסדר בחקיקה, והצעת חוק בנושא נגנזה.⁹ ההצעה מגדירה ומעגנת את תפקידי הצדדים ואת דרכי הפעולה עבור הסדר טיעון. סעיף 155 קובע שאין לנהל משא ומתן לקראת הסדר לפני בית המשפט. זאת כדי למנוע מעורבות של בית המשפט במשא ומתן לקראת הסדר והפעלת לחץ אפשרי מצד השופט להגיע להסדר.¹⁰

סעיף 155 קובע כי בית המשפט יגזור את העונש על פי ההסדר אלא אם כן סבר שההסדר "אינו עולה בקנה אחד עם טובת הציבור". (במקרה כזה בית המשפט ידחה את ההסדר ויגזור עונש חמור יותר תוך הסתמכות על ההודאה ככסיס להרשעה).

סעיף 155 קובע כי בית המשפט יסביר לנאשם שהודאה את תוכן ההסדר ויודא שהבינו, לרבות הוראות סעיף 155.

אמנם הצעת החוק לא עברה, אבל חלק נכבד ממנה מיושם בפועל במערכת המשפט אם בגלל ההלכות שנפסקו בעליון אם בגלל הנחיות פרקליטות המדינה.

בחינה של משפט משווה מגלה כי הדין הפדרלי בארצות הברית קובע במפורש ששופט לא ישתתף במשא ומתן לקראת הסדר טיעון ולא יאמר לנאשם מה יהיה העונש אם יודה.¹¹ באנגליה ניתן פסק דין מנחה בעניין.¹² בהנחיות שנקבעו עולה שלעתים מוזמנים באי כוח הצדדים ללשכת השופט ומקיימים דיונים עם מעורבות השופט. דיונים אלו מהווים חלק ממשא ומתן לקראת הסדר טיעון. אמנם נקבע שלשופט אסור לציין את העונש שבדעתו לגזור ושם הנאשם לא יודה, עונשו יוחמר. אולם מותר לקבוע מה יהיה או לא יהיה סוג העונש (מאסר, קנס וכו'). בנוסף נקבע שעל עורכי דין לעדכן את לקוחותיהם על שיחות אלו כדי למנוע מצב של לחץ מצד הסגנון על הנאשם לקראת הסדר.

הסדרי טיעון הם אחד הכלים הנפוצים לאכיפת החוק. שלושה הם הצדדים להסדר טיעון: הנאשם, התביעה ובית המשפט. לכל צד יש יתרונות, והאיזון ביניהם הוא היוצר את ההסדר. הנאשם זוכה לעונש קל יותר תוך הימנעות ממשפט ממושך. התביעה משיגה הרשעה בטוחה, ויש אפשרות להפנות משאבים לאפיקים אחרים. וכמובן מופחת העומס מבית המשפט, שכן אין צורך בהליך שיפוטי מלא.

עסקת טיעון מוגדרת כהסדר שבו הנאשם מוותר על קיום המשפט. הנאשם מוכן להודות בעובדות כתב האישום תמורת נכונות התביעה שלא לחתור להשגת ענישה מקסימלית. ייתכנו הסדרי טיעון במספר אופנים:¹ הגדרת עונש מוסכם בין הצדדים, תיקון כתב אישום לעברה קלה יותר או ויתור על חלק מההאשמות. בנוסף ייתכן תיקון כתב אישום תמורת מתן עדות או מידע המסייע בידי התביעה.²

ניתן להבחין בין הסדרים שעניינם כתב האישום ואינם כוללים הסכמה על הענישה לבין הסדרים הנוגעים לענישה.³ ביצוע הסדר מהסוג השני נמצא בסמכות בית המשפט בלבד, והתביעה יכולה רק להמליץ על העונש, כפי שאפשר למצוא בארצות הברית.⁴

הגשת כתב אישום ותיקונו (לפני תחילת המשפט) הם בסמכות התביעה בלבד.⁵ או כדברי הנשיא ברק, "מקום שהרשות השלטונית פעלה במיתחם הסבירות, לא יתערב בית-משפט זה, גם אם הוא עצמו - אילו פעל כרשות שלטונית מינהלית - היה נוהג אחרת [...]". כך הוא גם הדין לעניין התערבותו של בית-משפט זה בעיסוק טיעוני.⁶ אמנם תיקון כתב אישום לאחר תחילת המשפט דורש אישור של בית המשפט, אולם התביעה יכולה להערים על בית המשפט ולא להביא ראיות לאישום החמור. חזקה על התביעה שלא תוותר על סעיף אישום ללא סיבה מהותית.⁷ עם זאת הסמכות לגזור את העונש נתונה בידי בית המשפט, שאינו כפוף להסדר בעניין (העונש), והוא הדין בארצות הברית.⁸ השאלה שעומדת לפני בית המשפט היא אם בנסיבות העניין ביצוע הסדר הטיעון משרת את האינטרס הציבורי אם לאו, תוך בחינת התמורה של כל צד.

מעורבות שיפוטית

כידוע, נהוגה בישראל השיטה האדוורסרית, והשופט הוא פסיבי בהליך. על פי רוב עליו להימנע מנקיטת יזמה בזימון וחקירת עדים. בפסק דין בחמוצקי נקבע חד-משמעית שאל לשופט להיות מעורב במשא ומתן

*סטודנט למשפטים, שנה ב'

הליך חדש שהחל בקליפורניה הוא "שופט הסדרים". ההנחה היא שמעורבות של שופט תביא לכך שיותר תיקים יסתיימו בהסדרים, בלי צורך במשפט מלא. נוכחות של שופט מוסיפה אובייקטיביות, דבר שיוכל לנטרל חלק מהחשדות של הצדדים זה בזה. הוא על מצבם בשלב מוקדם של המשא ומתן.

הלכה אחת שתנחה באופן ברור את הערכאות הנמוכות איך לנהוג.

שופט ההסדרים

הליך חדש שהחל בקליפורניה הוא "שופט הסדרים". ההנחה היא שמעורבות של שופט תביא לכך שיותר תיקים יסתיימו בהסדרים, בלי צורך במשפט מלא. נוכחות של שופט מוסיפה אובייקטיביות, דבר שיוכל לנטרל חלק מהחשדות של הצדדים זה בזה. הוא יוכל לתת הערכה לצדדים על מצבם בשלב מוקדם של המשא ומתן. זה יכול להוות פתרון לנטל התיקים הגדול שמוטל על מערכת השפיטה.²¹

מדובר רק בתיקים שאין בהם משמעות להכרעה שיפוטית (תקדימים וכו') ולא במקרים של עברות חמורות של אונס או רצח וכו'. לשופט יש שיקול דעת אילו תיקים להפנות להסדר טיעון. במקרה שהנאשם כופר בהאשמות, התיק ייקבע לתהליך ההוכחות הרגיל. במקביל ייקבע מועד מוקדם יותר לפני שופט אחר, שופט ההסדרים. בנוסף תיקים שכבר נמצאים בשלב ההוכחות יוכלו לעבור להליך אם ייצאו מתאימים.

שופט ההסדרים יהיה שופט מנוסה בעל ותק וניסיון רב. הוא יוכל לעיין בכל הראיות ויקרא את הודעות הנאשם והעדים. אם ירצה יוכל לברר את קווי ההגנה של הנאשם ואת גרסתו הסופית. הוא יכיר אם לנאשם יש ראיות לחפותו או התומכות בגרסתו. עברו הפלילי יהיה פתוח בפני השופט. לאחר בחינת כל החומר השופט יציג את מדיניות הענישה המוקבלת במקרים דומים וינסה לקדם הסדר. השופט יוכל להציע עונש בהתחשב בנסיבות (הודאה מוקדמת וכו'). בבית משפט השלום בירושלים נוצרו התנאים ליישום ההליך ה"ל. עשרות תיקים נדונו בהליך שפורט לעיל. 60% נסגרו בהסדר טיעון. חלק מהתיקים שלכתחילה לא הכשילו להסדר חזרו בשלב מאוחר יותר לשופט ההסדרים, ויש להניח שזה דרבן אותם.²² היתרון טמון בכך ששופט יוזם את ההסדר, דבר שמשפיע על הצדדים. הם מכינים שאם אדם בעל ניסיון רב מציע דבר מה, לרוב תהיה אותה התוצאה בתום המשפט.

ערעור על הסדר טיעון

בנוגע לערעור על הסדרי טיעון מתעוררת שאלה מעניינת. מדובר על מצב שבו בית המשפט זוחה את ההסדר ומטיל עונש כבד מהמבוקש. הנאשם מגיש ערעור. האם התביעה צריכה לתמוך בהסדר ולצדד בערעור או שמא היא רשאית לתמוך בגזר הדין שניתן בניגוד לדעתה? ניתנו פסקי דין סותרים, על ידי הרכבים שונים בעליון. בעת האחרונה (31 במאי 2003) ניתן פסק דין בדיון נוסף, ונקבע שכלל ראוי שהתביעה תכבד הסדרי טיעון שערכה עם הנאשם גם לפני ערכאת ערעור. אולם יש מצבים שבהם נתיר לתביעה לתמוך בגזר הדין (ראה פסק הדין של השופטת ביניש).²³ יש לציין שפסק הדין מפנה לעקרונות של פסק דין פלוני ולמבחן האיזון. מפאת קוצר היריעה לא נכנסתי לעומק סוגיה זו. בעת האחרונה פורסם מאמר שמנתח את הסוגיה. (המאמר פורסם לפני החלטה של בית המשפט בדיון נוסף).²⁴

חזקה על התביעה שהיא עושה את עבודתה נאמנה. התערבות תהיה רק במקרה שהתביעה טעתה בשיקוליה ונגרמה פגיעה באינטרס ציבורי. השופטים מצא וגולדברג ישבו באותם הרכבים כך שהמחלוקת ביניהם נמשכה כמשך כעשור. עניין נוסף: היות שהשופט מצא ישב בראש הוועדה שהכינה את הצעת החוק, יש דמיון רב עד כדי חפיפה בין עמדתו לבין הצעת החוק, כדוגמת סעיף 155 להצעת חוק - "אינו עולה בקנה אחד עם טובת הציבור".

לכסוף, בע"פ 1958/98 פלוני נ' מדינת ישראל, התקבל "מבחן האיזון" כפי שמופיע בפסק הדין שנכתב ע"י השופטת ביניש.²⁹

"בבוא בית המשפט להכריע בשאלה, אם לקבל עיסוק טיעון בין התביעה לנאשם, עליו לבחון, אם נעשה בעיסוק איזון הולם בין טובת הנאה שהיא מעניקה לנאשם - בין העונש המוצע בה, בהשוואה לנומרת הענישה המקובלת בהתחשב בחומרת העבירה ונסיבותיה ובנסיבותיו של הנאשם - לבין התועלת שיש בה לאינטרס הציבורי, בהתחשב במטרה שלשמה נעשתה העיסוק".²⁰

בית המשפט בודק אם יש איזון בין יתור הנאשם מול הטובה שלה הוא זוכה, לאור הנסיבות ונורמות הענישה. במבחן האיזון בוחנים את ההסדר כאילו היה זה בית המשפט שעורך את ההסדר במסגרת גזרת הדין ושוקל אם נשמר האיזון הראוי בין האינטרסים המיוצגים על ידי הצדדים.

כלומר בית המשפט בודק אם יש איזון בין יתור הנאשם מול הטובה שלה הוא זוכה, לאור הנסיבות ונורמות הענישה. במבחן האיזון בוחנים את ההסדר כאילו היה זה בית המשפט שעורך את ההסדר במסגרת גזרת הדין ושוקל אם נשמר האיזון הראוי בין האינטרסים המיוצגים על ידי הצדדים. בית המשפט ישווה לנגד עיניו, בין היתר, את המגמה העקרונית לעידוד הסדרי טיעון. בנסיבות שבהן יראה לנכון לדחות את הסדר הטיעון, יגזור בית המשפט עונש שהיה גוזר אילו היה בא לפניו הסדר טיעון שקול ומאוזן. מן הראוי שגם לאחר דחיית הסדר הטיעון יתחשב בית המשפט בהודאת הנאשם כדי להקל בעונשו, כך שהעונש אשר יטיל לא יחרוג במידה בלתי סבירה מהעונש שהצדדים הסכימו עליו.

פסק הדין של ביניש התקבל על דעת השופטים. השופט מצא שישב בהרכב הצטרף לפסק הדין וקיבל על עצמו את "מבחן האיזון". הוא נימק זאת בכך שאחרי עשור של חוסר בהירות משפטית וריבוי הגישות לגבי הסדרי טיעון, יש מקום להלכה אחת. המצב שנוצר הקשה במיוחד על הערכאות הנמוכות. על כן השופט מצא סבור שיש לעשות מאמץ ולהתכנס תחת

סיכום

בעבר לא היה מבחן אחיד לקבלת הסדר טיעון, אך כיום המצב שונה. אמנם הצעת החוק עדיין לא עברה, אולם בפועל חלק גדול ממה שהוצע מתקיים אם עקב הלכות שהתקבלו בעליון אם עקב הנחיות של פרקליטת המדינה. ההליך של "שופט ההסדרים" יכול לסייע להפחית את העומס הרב המוטל על מערכת השפיטה. לדעתי יש מקום שההליך ייקלט במלואו בשיטת המשפט הישראלית (כמובן תוך שמירה על הכללים המזכירים).

1. א' הרנון וק' מן, עסקות טיעון בישראל (תשמ"א) 3.
 2. ע"פ 188/84 מאיה נ' מדינת ישראל פ"ד לה (3) 162,164.
 3. ע"פ 6967/94 נק"ל מדינת ישראל פ"ד מט (5) 397, 417-418.
 4. United States V. Cigarette Merchandisers Assn., 136 F. Supp. 212, 213 (1995).
 5. חוק סדר בדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 סעיף 91.
 6. בג"צ 218/85 ארביב נ' פרקליטות מחוז תל אביב (2) 393, 401-402.
 7. ע"פ 532/71 בחמוצקי נ' מדינת ישראל פ"ד כו (1) 543, 556 (להלן בחמוצקי).
 8. Rule 11(e)(4) of the Federal Rules of Criminal Procedure, 18 U.S.C.S.
 9. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מספר 19) (הסדרי טיעון) התשנ"ה-1995 ה"ח 2374, מיום כ"ז באדר א' התשנ"ה (27 בפברואר 1995). עמוד 360.
 10. כ' מורחי, "מה בין צדק, חקר האמת והסדרי טיעון?", המשפט: בטאון בית הספר למשפטים, המכללה למנהל, 627 (2003) 8, 632.
 11. Rule 11 of the Federal Rules, supra note 24.
 12. R. v. Turner [1970] 2 Q.B. 321.
 13. ע"פ 2034/91 פלוני נ' מדינת ישראל פדאר (לא פורסם). פסקה 4 לפסק דין.
 14. א' גול, "המבחנים לדחיית הסדרי טיעון", הסינוור 37 (2000) 3.
 15. ע"פ 1289/93 יאיר לוי נ' מדינת ישראל פ"ד מח (5) 158.
 16. ע"פ 4722/92 מרקוביץ נ' מדינת ישראל פ"ד מז (2) 45.
 17. ע"פ 442/91 אסיס נ' מדינת ישראל פדאר (לא פורסם).
 18. ע"פ 6675/95 שילוח נ' מדינת ישראל פ"ד נ (2) 672.
 19. ע"פ 1958/98 פלוני נ' מדינת ישראל פ"ד נו (1) 577; מבחן זה הוצע בעניין מרקוביץ על ידי השופטת נתניהו.
 20. פס"ד בעניין מרקוביץ, לעיל הערה 15 בעמוד 51.
 21. א' כהן וע' אבמן-מולר, "שופט פסיבי או שופט אקטיבי? הצעה למעורבות שיפוטית פעילה בעסקות טיעון", משפטים לא (תשס"א) 748, 745.
 22. שם, עמוד 758.
 23. ד"פ 1187/03 מדינת ישראל נ' אופיר פרץ ואח', תק-על 12005 (1), 4600, עמ' 4601.
 24. א' גול, "עמדת התביעה בערעור כנגד דחיית הסדר טיעון", דין דברים א (תשס"ה) 507.

ישראל - כבר לא גן עדן להלבנת הון

לירז דמביץ-כהן

המתועשות כי התמודדות מושכלת עם העבריינות המודרנית כוללת לא רק את המלחמה בפשיעה הישירה (כפי שטענה הגישה שעל פיה "לכסף אין ריח") אלא גם מלחמה בהון השחור ובמלביניו. הדבר הצריך שינוי יסודי של התפיסה המסורתית. במידה רבה הייתה בכך חזרה למקורות, שכן הקדים לעסוק בסוגיה זו רמב"ם (משנה תורה, הלכות גניבה ה, א) באמרו כי "אסור לקנות מהגנב [את] החפץ שגנב, שהרי מחזיק ידי עוברי עברה [מחזיק ידיו של העבריין] וגורם לו לגנוב גניבות אחרות ש[הרי] אם לא יימצא [לו] לוקח אינו גונב [לא יגנוב]". במילים אחרות, טוען רמב"ם - ומסכים אתו היום העולם המודרני - דווקא סגירת צינור העברת הכסף היא שתוביל ותקדם את המלחמה בפשיעה הישירה בצורה האפקטיבית ביותר. בלשונו של רמב"ם - אם לא יהיה מי שיקנה מהגנב את החפץ שגנב ("אם לא יימצא [לו] לוקח"), תיעלם המוטיווציה שלו לגנוב. בתרגום חופשי לעת המודרנית - אם ההמרה "משחור לטהור" תהפוך ללא כדאית, למשל כי הבנקים לא יאפשרו הפקדת מזומנים ללא אישור מרשות מוסמכת או שחלפני הכספים לא יתעסקו עם מזומנים מעל סכום מסוים בלא לדווח עליהם לרשות מוסמכת וכך הלאה, לא יוכל העבריין להשתמש בכסף הלכה למעשה, וכך תהפוך גם העברה הפלילית עצמה, הראשונית, ללא כדאית.

מעבר לכך, חסימת צינור העברת הכסף טומנת בחובה יתרון נוסף, חשוב לא פחות - תפיסת העבריין הראשי. כל עוד הייתה בתוקף הגישה שלפיה "לכסף אין ריח", יכול "הבוס הגדול" לישון בשקט - איש לא חיפש אותו. נתפסו ונענשו רק אותם דגי הרקק שלכלכו את ידיהם ועשו את העברה. אלא שככל שהתקדם העולם, כך השתכללה גם העבריינות - יותר ויותר "עבריינים קטנים" קיבלו הוראות מ"גבוה", רשויות האכיפה לא הצליחו עוד לעצור את הפשיעה הישירה מכיוון שכך גם צינור העברת הכסף לא נחסם ואף התרחב, והתופעה הלכה והפכה מדאיגה בממדיה. בהליך הדרגתי, שיתואר להלן, התגבשה ההכרה כי דווקא תפיסת מלבין ההון והכסף

שמגלגל מזומנים (חנות מכולת, רשת מכבסות). בפועל, הכסף השחור מעורבב עם הכסף הלגיטימי כך שאי אפשר להפריד ביניהם. שלב ב' הוא הריבוד (Layering) - שם נעשית עיקר ההלבנה, על פי רוב בקנה מידה בין-לאומי. המטרה בשלב זה הנה לטשטש ככל האפשר את מקור הכסף ואת זהות בעליו, למשל אגב פעולות יבוא-יצוא או העברות פיננסיות בין-לאומיות. שלב ג' הוא ההטמעה (Integration) - משיכת הכסף מהמערכת הפיננסית בליווי תיעוד מתאים והפיכתו למקור מימון לפעילות לגיטימית. יש שיטות שונות

בהליך הדרגתי
התגבשה ההכרה
כי דווקא תפיסת מלבין ההון
והכסף שהולבן היא שתוביל
אל העבריין הראשי,
תקטין את המוטיווציה
הכללית לעבריינות
ובסופו של דבר
תמגר את התופעה.

המסייעות להלבנת הכספים - החל בבילוי "תמים" בקזינו, פיצול סכום גדול והפקדתו במספר מוקדים והברחה פיזית של הכסף למדינות שבהן אין פיקוח וכלה בשימוש בחברות קש, בחלפני כספים, בעסק חי ואפילו בביטוח חיים ככלי עזר הנוטלים חלק בשלבים שתוארו. המטרה המשותפת לכל הדרכים - להיכנס לעסקה או לתהליך במזומנים "שחורים" ולצאת בכמה שיותר "כסף לבן".

מהותה של ההלבנה - במה נלחמים?

לרוב השיטות חיסרון בולט, והוא ידו הארוכה של מס ההכנסה. אולם תשלום המס אינו מהווה הרתעה מספקת כי העבריין הראשי רואה בו מעין "פרמיית הלבנה" ועל כן מוכן לשאת בו. שנים ארוכות חלפו עד אשר הבינו המדינות

לפני מספר חודשים נחשפה פרשת הלבנת ההון בבנק הפועלים בסניף הירקון, ובה עדיין רב הנסתר מהגלוי. חשיפת הפרשה שבה והציפה שאלות בסיסיות בדבר מהותה של המלחמה בהלבנת ההון השחור ובדבר האינטרסים של מדינת ישראל לקחת חלק במלחמה זו.

מהי הלבנת הון?

מקורו של המונח "Money-Laundering", או בתרגומו העברי "כביסת כסף" (או "כסף מכובס") בארצות הברית של שנות ה-20. מספרים כי משפחת עבריינים ניהלה רשת של מכבסות אוטומטיות והשתמשה בה ככסות עסקית להפקדת מזומנים שהופקו בפעילות פלילית. בדרכו משחור לטהור עובר הכסף בשני "צינורות": האחד מעביר את הכסף מהקרוב לעבריין באמצעות העברה הפלילית שבוצעה - להלן נכנה צינור זה צינור הפשיעה הישירה; והאחר מעביר את הכסף מהעבריין למערכת הפיננסית באמצעות מה שאנו קוראים "הלבנת הון" - להלן צינור העברת הכסף. התפיסה שהשתרשה בעבר הייתה כי "לכסף אין ריח" ולכן אין כל חובה (לא לבנקים, לא לחלפני הכספים ואף לא לסוחרים עצמם) לברר מה מקורו. מכיוון שכך, במשך שנים על גבי שנים זכה צינור העברת הכסף להתעלמות מוחלטת. המאמצים והמשאבים רובם ככולם נותבו לטובת המלחמה בפשיעה הישירה - תפיסת העבריין בעת ביצוע העברה והעמדתו לדין. הרציונל שתמך בגישה זו הניח כי אי אפשר לחסום את צינור העברת הכסף וממילא אם ייתפסו כל מפרי החוק, לא יהיה לו שימוש ומטבע הדברים ייסתם גם הוא.

כיצד נעשית ההלבנה?

בספרות המקצועית מקובל לראות בתהליך ההלבנה תהליך תלת-שלבי. שלב א' הוא ההשמה (Placement) - החדרת הכסף אל המערכת הפיננסית. הדבר נעשה למשל על ידי שימוש בחברת קש ש"הוקמה" לצורך זה או בעסק חי

*סטודנטית למשפטים, שנה ב'

ביוני 2000
גילה FATF
שישראל אינה נלחמת
בהון השחור
והכניס אותה
ל"רשימה השחורה".
זה היה האות שהעיר
את המערכת הישראלית
מתרדמתה.

שהולבן היא שתוביל אל העברייני הראשי, תקטין את המטיוויציה הכללית לעבריינות ובסופו של דבר תמגר את התופעה.

ארצות הברית הייתה החלוצה בתחום וכבר ב-1970 חוקקה חוק (The Bank Secrecy Act of 1970) ובמסגרתו הוטלה על הבנקים חובת זיהוי לקוחותיהם, חובת תיעוד וחובת דיווח לשלטונות בנוגע ללקוחות. מעניין שהחקיקה עברה ללא כל קושי, ואפילו בית המשפט העליון בארצות הברית בעניין California Bankers Assn. v. Shultz 416 U.S. 21 (1974) קבע חד-משמעית שהחוק אינו סותר את החוקה אף על פי שהוא פוגע בפרטיות ובחיסיון הבנקאי. בשנת 1988 נקבעו על ידי ארגון הגג הבין-לאומי של הרגולטורים הבנקאיים "כללי באזל", ובמסגרתם נקבע, בין השאר, עקרון "הכר את הלקוח" (KYS – Know Your Customer) הכולל דרישה של גילוי מלא ונאות מצד הלקוח בדבר מהות עסקיו. עיקרון זה אומץ גם בארץ, באיחור של כמה שנים.

שנה לאחר מכן נוסדה ה-FATF (Financial Action Task Force), גוף בין-לאומי שמטרתו להתמודד עם תופעת הלבנת ההון ולהציב סטנדרטים למאבק בין-לאומי נגדה. במהלך שנות ה-90 פרסם הארגון 40 המלצות המציבות סטנדרטים לחקיקה מדינית ודרישות ממוסדות פיננסיים להילחם בתופעת הלבנת ההון. לאור אותן ההמלצות נבחנו המדינות השונות, גובשה רשימת המדינות שאינן משתפות פעולה, והוטלו עליהן סנקציות שונות. עיקרי ההמלצות מתבטאות בשלוש דרישות: הגדרה בחוק של הלבנת הון כעברה פלילית; חובת זיהוי ואימות לשם הכרת הלקוחות, של המוסדות הפיננסיים; ודיווח הסקטור הפיננסי על פעולות החשודות בהלבנת הון לרשות מרכזית למודיעין פיננסי. רשות כזאת, הנקראת FIU - Financial Intelligence Unit, קיימת כיום ברוב מדינות העולם, והיא שקולטת ומרכזת את המידע ואת הדיווחים המתקבלים מהמוסדות הפיננסיים וממקורות אחרים ומעבירה אותו, לאחר עיבוד, לרשויות האכיפה. מיקומה של הרשות בין הסקטור

הפרטי לרשות החוקרת אינו מקרי - הניסיון מלמד כי כאשר המוסדות הפיננסיים אינם מזווחים לרשויות האכיפה במישור, קטן באופן ניכר הסיכון לחשוף לקוחות תמימים ונשמרת באופן יעיל יותר הגנת הפרטיות.

ביוני 2000 גילה FATF שישראל אינה נלחמת בהון השחור והכניס אותה ל"רשימה השחורה". זה היה האות שהעיר את המערכת הישראלית מתרדמתה. יש לזכור כי מטבע מהותה של מדינת ישראל, פוטנציאל ההלבנה בה גבוה מאוד: לבד מהיותה המדינה המערבית היחידה במזרח התיכון ומקומה הגאוגרפי המקל על סחר החוץ שלה, מייחד אותה הקשר הפוטנציאלי בינה לבין כל יהודי בתפוצות, קשר שהנו בלעדי לה ואינו מוכר בשום מדינה אחרת בעולם. מובן שקשר מסוג זה מקל באופן משמעותי את הזרמת הכספים שמקורם ובעליהם אינם ידועים למערכת הפיננסית הישראלית. וכך באוגוסט 2000, במטרה לצאת מהרשימה השחורה, נחקק החוק לאיסור הלבנת הון הקובע כי: (1) הלבנה כאמור בחוק מהווה עברה פלילית; (2) יש חובת דיווח על נותני שירותים פיננסיים; (3) יוקם גוף ניטרלי שאילו יועברו הדיווחים - הרשות לאיסור הלבנת הון הכפופה למשרד המשפטים.

אלא שלא היה די בחקיקת החוק. אמנם הוא היווה את התשתית, אך כדי לצאת מהרשימה השחורה, נדרשה גם חקיקת משנה של צווים ותקנות והוכחת אכיפה. רק ביוני 2002 הוצאה ישראל מהרשימה.

לפרות ההתקדמות עדיין יש פער בין החוק האמריקני למקבילו הישראלי. אחת הנקודות הדורשות תיקון ולכל הפחות התייחסות מתאימה היא העברות המוגדרות כ"עברות מקור". ארצות הברית, המובילה את המאבק הכללי בהון השחור, מכירה בשני סוגי עברות כ"מקור שאינו לגיטימי לכסף" - עברות פליליות ועברות מס. לעומת זאת, החוק הישראלי לאיסור הלבנת הון מתעלם מאותו הכסף שהגיע מעברות מס, וכל שנקבע בו הוא כי כסף שהגיע כתוצאה מעברות המוגדרות כעברות מקור בתוספת הראשונה לחוק ייחשב ככסף ממקור לא לגיטימי. עברות המקור הן עברות פליליות שונות כגון עברות חמורות בסמים מסוכנים, סחר בלתי חוקי בנשק, עברות זנות, רצח וכיוצא בזה, וכאמור אין כל התייחסות לעברות מס. הבעייתיות ברורה, שכן אותו הכסף שבארצות הברית נחשב כבלתי חוקי וחלות עליו כל אותן ההגבלות החלות על כסף שחור יכול, לפחות מבחינה תאורטית, להיכנס למערכת הפיננסית הישראלית ללא שום הגבלה. פרצה זו מן הראוי שתיתם.

בעקבות פיגועי 11 בספטמבר 2001 הוחלט בארגון **FTAF** להוסיף ל-40 ההמלצות הקיימות שמונה

המלצות נוספות הנוגעות לנושא הטרור ובכך לשלב את המאבק בטרור במאבק בהלבנת ההון. בין השאר כללו המלצות אלו דרישה להגדרה בחוק של מימון טרור כעברה פלילית (ואכן בשנת תשס"ג חוקק חוק מאבק בארגוני פשיעה התשס"ג-2003 ובכך תוקן החוק לאיסור הלבנת הון והוספו בסעיף 18 לתוספת הראשונה לחוק עברות לפי סעיפים 3,2 ו-4 לחוק מאבק בארגוני פשיעה שהצטרפו לעברות המקור המוגדרות בחוק). לכאורה מדובר בשני עניינים הפוכים - הלבנת הון עיקרה הפיכת כסף ממקור לא לגיטימי ל"כשר", ואילו ככל שמדובר במימון טרור, הכסף הוא המניע ולא התוצר, ולרוב מקורו לגיטימי ואילו ייעודו הוא הבעייתי. אלא שהטכניקה היא המשותפת: בשני המקרים המטרה היא להעביר את הכספים תוך הסוואת מקורם, יעדם וייעודם. בשני המקרים משמש את העבריינים או את הטרוריסטים אותו הצינור להעברת הכסף, והצרת צינור זה באופן משמעותי תקטין הן את בעיית הלבנת ההון - יקשה מעבר כסף "שחור" דרך המערכת הפיננסית - והן את בעיית הטרור - יקשה מעבר כסף "שחורים". לפיכך למדינת ישראל יש אינטרס כפול ומכופל להירתם למלחמה הבין-לאומית בתופעת ההון השחור והלבנתו. הצטרפותנו לקהילה הבין-לאומית ולמאבקה בפשיעה הנה צעד מבורך כשהוא לעצמו. אולם רתימת מרבית מדינות העולם הנאורות למלחמה בטרור, בעלות אפסית, הנה משימה שבעבר יכולנו לחלום עליה בלבד. על רקע זה ברורים לחלוטין דבריו של יהודה שפר, יושב ראש הרשות לאיסור הלבנת הון, שאמר בתגובה על החקירה בבנק הפועלים כי היא "מוכיחה את הרצינות של ישראל בשני התרבותי שחל בה, ככל הנוגע לעבירות הלבנת ההון. החקירה הזו מהווה אמירה נחרצת שישראל לא תהפוך למקום מקלט של כספי פשע ושל פשע. אם משהו טעה לחשוב שניתן להלבין הון דרך ישראל - החקירה הזו ממהותה, ההוכחה לכך שהוא טעה".

ניתן אך לקוות כי מדינת ישראל, לאור האינטרסים שיש לה במלחמה זאת, לא תסתפק בחקיקה ובפעולות ראוותניות כי אם תוציא מהכוח אל הפועל, על כל המשתמע מלשון החוק ומרוחו.

איתי איצקוביץ

שלושה שירי עקדה

היום השלישי. בדרכם לעקדה

צפריכי בקר ראשונים לוחשים סודות זהובים
לקדה השעירה המרשרשת
בצדי הדרך.

הנה הקר המיעד, ענני הכבשה שאיננה
מלפנים את שערות שיחי האלה הדלילים
המתפרעים בפסגתו.
בשביל המזביל פוסעים אב ובן.
צעד אחר צעד.
צעד אחר צעד.

כמה פסטורלית התמונה

ובכל זאת, על מה הם מדברים ביניהם?
על מה, בשם האלהים, הם מדברים ביניהם
כה מקדם בבקר?

צחיק ואבא מתרחקים

הנערים ממתנינים להם בשלנה למרגלות ההר.
תחלה, מתחרים בהשלכת אבנים אדישות למרחק.
אחר כך, שרועים על האדמה, עוצמים עיניים צעירות אל קרני החמה.
החמור, שהוקל לו מכבד המשא, חושף שניו החמוריות,
נוער מאשר למראה שפע העשב.

מאזן הסתברויות

שני ציידים
בשני קצות יער
יורים בעת אחת
כדור בודד
לכוונו של איל שקרניו
נאחזו בסבך.
כדור בודד
פולח הלב
ושני ציידים
בשני קצות יער

ואין יודע מי פגע
ואלמלא כדור אחד
ואלמלא איל שנאחז בסבך.

*סטודנט למשפטים, שנה ג'

מכון סאקר מציע ספרים חדשים על המדף

חוק יסוד מבקר המדינה
מאת מרים בן פורת
סדרה בעריכת יצחק זמיר
551 עמ' 350 ש"ח

חוק חוזה הביטוח תשמ"א
מאת שחר ולר
מסדרת פירוש לחוקי חוזים
751 עמ' 580 ש"ח

חוק יסוד משק המדינה
מאת יוסף מאדרי
סדרה בעריכת יצחק זמיר
586 עמ' 350 ש"ח

דיני חוזים מפרספקטיבה
פמיניסטית
מאת הלה קרן
478 עמ' 220 ש"ח

מבצעי חביב כבר בפתח...

לקראת שבוע הספר העברי, מכון סאקר מציע מכירה מוזלת של כל הספרים שבהוצאתו כגון:

משפט בינלאומי
מאת רובי סייבל
במקום 190 ש"ח, רק 150 ש"ח

חוק המעצרים
מאת חיה זנדברג
במקום 300 ש"ח, רק 200 ש"ח

הפרוש הקצר לחוקים
במשפט הפרטי
מאת חיל זמיר, גבריאלה שלו, מרדכי רחבילו
במקום 790 ש"ח, רק 150 ש"ח

סמכויות כלליות של הרשות המבצעת
מאת מרגית כהן
במקום 350 ש"ח, רק 250 ש"ח

דיני חברות חדשים בישראל
מאת אוריאל פרוקצ'ה
במקום 600 ש"ח, רק 150 ש"ח

רשימת ספרים מעודכנת ומחירי הספרים לאחר הנחה ניתן לראות באתר:
<http://law.mscc.huji.ac.il/law1/newsite.hebrew.html>
או להתקשר לטלפון 02-5882557, 02-5881572
המבצע עד 30.6.05

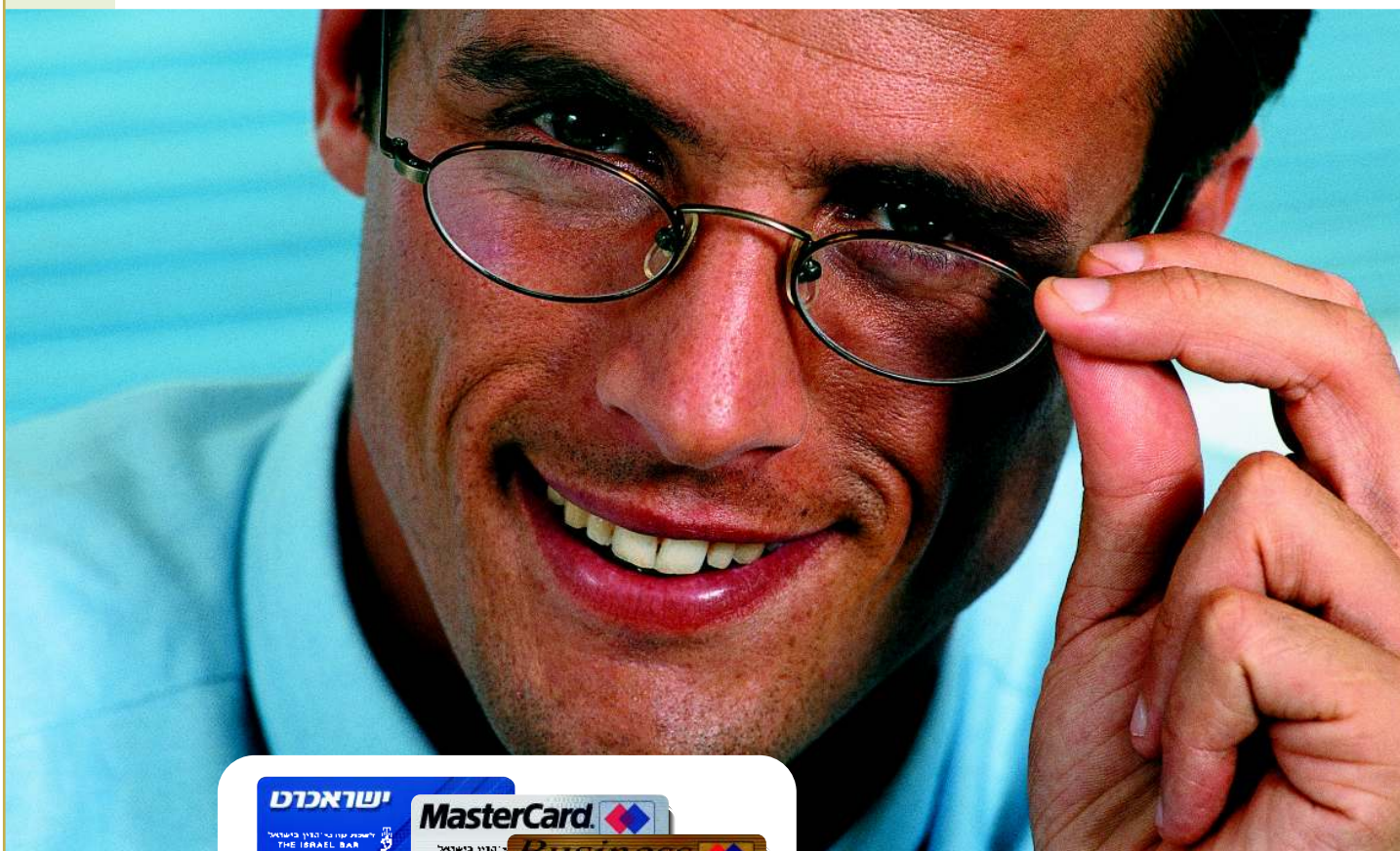
להזמנות מלאו הספח ושלחו בצרף המחאה לפקודה מכון סאקר לכתובת הרשומה מטה:

שם _____ טלפון _____ איש קשר _____
כתובת _____
ברצוני להזמין את הספרים הבאים: _____

המכון למחקרי חקיקה ולמשפט השוואתי ע"ש הרי ומיכאל סאקר
הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית הר הצופים ירושלים 91905
טל' 02-5882557, 02-5881572, פקס 02-5882565. yaffal@savion.huji.ac.il

מזמינים עכשיו כרטיס ישראלכרט - עו"ד ונהנים מהטבות ומבצעים כל השנה

• מבצעי נופש ותרבות • מבצעי רכב • הנחות קבועות בכ-1,000 בתי עסק

בין בתי העסק המעניקים הנחות קבועות:

- **תרבות:** • הבלט הישראלי • פיח'ן, אנסמבל תיאטרון הרצליה • התזמורת האנדלוסית.
- **משרדי נסיעות והשכרת רכב:** • אופיר טורס • קשרי תעופה • השטיח המעופף • דחנהוץ • באדג'ט.
- **בתי מלון:** • רשת מלונות אקור • מלון דניאל • מלון שין • מלון רויאל ים המלח • רשת מלונות פרימה • עשרות בתי הארחה וצימרים בארץ.
- **מסעדות ובתי קפה:** • בלאק סטיר • קימל • נגה • תמרה • קפה בזל • ג'קו.
- **ספרים ומגזינים:** • בורסי הוצאה לאור של ספרי משפט • אנשים ומחשבים • מגזין עיצובים • מגזין גן ונוף.

תשלובת ישראלכרט

לפרטים נוספים בדבר הנפקת הכרטיס טל': 03-6364777

* הנפקת הכרטיס בכפוף לאישור תשלובת ישראלכרט ו/או סניף הבנק.